

GROOT-NEDERLANDSE STUDENTENCONGRESSEN. De contacten tussen de studenten in Noord- en Zuid-Nederland dateren uit de tweede helft van de 19de eeuw. In 1869 vroeg de Almanakredactie van de Gentse studentenvereniging 't Zal wel gaan om medewerkers uit Noord en Zuid.

Goed twintig jaar later waren er in Groningen, Leiden en Utrecht bloeiende studentenafdelingen van het Willemsfonds en al eerder, in 1879, had A. Rodenbach te Leuven verklaard dat de scheiding tussen Noord en Zuid onaanvaardbaar was.

Zo vond ook de stichting van het Algemeen Nederlands Verbond in 1895 in veel universiteitssteden weerklank en werden er studentenafdelingen opgericht. M. Rudelsheim wilde deze reeds dadelijk in een gemeenschappelijke Groot-Nederlandse organisatie onderbrengen (De Goedendag, 12 november 1895).

Van belang werden ook de door Prof. J. MacLeod gestimuleerde wetenschappelijke studentencongressen. Eenerzijds dienden zij voor de propaganda voor de vernederlandsing der Gentse universiteit en voor de beoefening van de wetenschap in de Nederlandse taal, anderzijds bevorderden zij het contact tussen de studenten uit Vlaanderen en Nederland. Deze congressen vonden van 1899-1906 geregeld plaats. De „strijd der stelsels” (z. aldaar) voor de vernederlandsing te Gent onderbrak ze. Pas in 1911 vond het achtste congres plaats. Tijdens dit congres kwam Prof. Dr. P. Geyl, toen nog student, met de V.B. in aanraking.

Ondertussen schreven Vlaamse studenten al geregeld in het Nederlandse algemene studentenblad Minerva over hun problemen en ideeën. Toch bleven de contacten naar verhouding beperkt, al hebben zij evenals de sedert 1905 gehouden vakantieleergangen (een Leids initiatief) een klein deel van de jonge Noordnederlandse intelligentsia in aanraking gebracht met Vlaanderen.

De lange reeks Groot-Nederlandse Studentencongressen begon pas in 1910. De Vlaamse studentenkring van de Rijkshogere Handelsschool te Antwerpen vierde haar vijfde lustrum en belegde ter ere van dit feit een congres voor studenten uit de Nederlanden.

Kamiel Haegeman en Jef de Smet organiseerden

het congres. Hier kwam ook nauwe samenwerking tussen de Vlaamse en Nederlandse studentenorganisaties tot stand. Het Algemeen Nederlandsch Studentenverbond werd opgericht met als doel „de toenadering tusschen de studeerenden van den Nederlandschen stam aan inrichtingen van Hooger Onderwijs te bevorderen”.

Nog in hetzelfde jaar (september 1910) vond een tweede congres te Leiden plaats. Bij de volgende congressen waren voorzitters, A. van Cauwelaert te Leuven, J. te Winkel te Amsterdam en M. Min-

96419
STAD ANTWERPEN

29, 30 en 31 Januari 1910

Eerste Algemeen Nederlandsch Studentencongres

INGERICHT TER GELEGENHEID VAN DE

Kwart-Eeuwfeesten

VAN DEN

Nederlandschen Studentenkring

(HOOGER HANDELSGESTICHT)

met de ondersteuning van het Gemeentebestuur.

Onder de hooge bescherming der Weled. Heeren :

GRAAF DE BAILLET-LATOUP, Gouwheer der Provincie Antwerpen ;

JAN DE VOS, Burgemeester der Stad Antwerpen ;

J.-A. VAN DEN BERGH, Consul-Generaal der Nederlanden.

Eerevoorzitters van het Beschermingskomiteit :

HH. LEO DENS, Gemeenteraadsheer ; LOUIS FRANCK, Volksvertegenwoordiger, lid der Hollandsch-Belgische Commissie ; MAX ROOSES, Conservator van het Muzeum Plantin-Moretus ; Dr VAN DE PERRE, Voorzitter van het Kath. Vlaamsch Secretariaat ; PEETERS-LACROIX, Hoofd der Bestendige Afvaardiging ; POL DE MONT, Conservator van het Muzeum van Schoone Kunsten, Voorzitter van Groep België van het Alg. Nederlandsch Verbond ; VAN KERCKHOVEN-DONNEZ, Gemeenteraadsheer ; A.-C. VAN DER CRUYSSSEN, Provinciaal Raadsheer, Eerevoorzitter van het Alg. Nederlandsch Verbond, tak Antwerpen ; ADELPHON HENDRICKX, Volksvertegenwoordiger en Gemeenteraadsheer ; E. VAN DE WALLE, Senator en Gemeenteraadsheer ; H. LEBON, Voorzitter van het Kath. Democratisch Verbond ; LOD. DE RAET, lid der Hollandsch-Belgische Commissie ; E. WILDIERS, Voorzitter van het Alg. Nederlandsch Verbond, tak Antwerpen ; N. CUPERUS, Gemeenteraadsheer, Voorzitter van het bureel der Europeesche Turnbonden ; FRANS CLAES, Conservator van het Muzeum van Oudheden ; EM. SCHILTZ, Voorzitter van de Liederavonden voor het Volk (A. N. V.) ; LEO AUGUSTEYNS, Volksvertegenwoordiger ; LEO MEERT, Voorzitter van het Vlaamsch Handelsverbond ; Dr F. NUYENS, Voorzitter van de Akademie der Kath. Vl. Hoogschooluitbreiding ; NIKO GUNZBURG, Voorzitter der Aid. «Hooger Onderwijs voor het Volk» van het Alg. Nederl. Verbond ; LEO VAN PEBORGH, Gemeenteraadsheer, Voorzitter van den Bond der Oud-Studenten van het Hooger Handelsgesticht ; K. WEYLER, Gemeenteraadsheer ; CONSTANT STOFFELS, Gemeenteraadsheer ; MOD. TERWAGNE, Volksvertegenwoordiger en Gemeenteraadsheer ; JAN VAN MENTEN, Voorzitter van den Bond der Belgische Drukkers, afdeling Antwerpen en Limburg ; I. VAN DOOSSELAERE, Voorzitter van het Weldadigheidsbureel.

Inrichtingskomiteit :

K.-P.-J. HAEGEMAN,
Alg. Schatbewaarder.

JEF DESMET,
Voorzitter.

FRANS JANSSENS — GUST. VAN ROOSBROECK,
Secretarissen.

L. DE RYCKE, J. VERHAEGHE, E. VAN DEN EEDE,
Uitvoerende leden.

naert te Gent. Naast de kroegjool en de „tonzittingen” werd de nadruk gelegd op informatie over de taalstrijd en de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Van het begin af werd op de congressen ook Zuid-Afrika om zijn taal en cultuur in het stamverband betrokken. De congressen werden door steeds meer Noordnederlanders bezocht. Aanvankelijk trokken enkele tientallen studenten naar het Zuiden, maar in 1914 mocht men in Gent 110 deelnemers uit Nederland begroeten.

Deze contacten, hoe weinig omvangrijk nog, hebben in en na de Eerste Wereldoorlog hun waarde bewezen. Er kwam een generatie aan bod die een strijdbare houding van de Noordnederlandse samenleving ten behoeve van Vlaanderens noden voorstond. Men denke hierbij aan de hulp die men de activisten bood en aan het ontstaan van de Dietsche Bond.

Na de Eerste Wereldoorlog waren de contacten in het begin moeilijk te leggen. Nederland en België verkeerden op minder goede voet met elkaar en de houding van de Belgische overheid tegenover Vlaanderen liet veel te wensen over.

Toch vond onder moeilijke omstandigheden in 1920 te Leuven weer een congres plaats. De overheid der stad weigerde elke medewerking, zodat er geen zaalruimte was. Men vergaderde op een zolder en het congres ging de geschiedenis in als het „zoldercongres”. Ondertussen vond men in het Noorden dat het Algemeen Nederlandsch Studentenverbond (ANSV) niet meer voldeed.

H.G.C. Cohen Stuart probeerde de zaak nog nieuw leven in te blazen en in 1921 lukt het nog een congres te Delft te organiseren. Hier was de traditionele algemene voordracht te beluisteren, nu van W. Gunning over Opvoeding en Onderwijs en voorts een lezing van E. van Dieren over Vlaanderen en van J.W. Pont over Zuid-Afrika.

In juli 1922 werd het ANSV echter opgeheven en werd het Dietsch Studentenverbond (DSV) gesticht.

Het DSV, dat het ideaal van een politiek Groot-Nederland in zijn vaandel voerde, werkte ten nauwste samen met het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond. Beide organisaties hebben de congressen voortgezet. De uiterlijke vorm bleef gehandhaafd, maar qua inhoud kregen de congressen een fellere en meer politieke kleur.

In het algemeen stonden, wanneer men de programma's ziet, de lezingen op een behoorlijk peil. Men nodigde goede sprekers uit, terwijl daarnaast excursies, culturele avonden en de onmisbare feesten het congres verder vulden.

Tot 1934 vond een onafgebroken reeks jaarlijkse congressen plaats. Een van de beruchtste is het negende congres, in 1924, in Leuven geweest. Nederlandstalige en Franstalige studenten raakten er slaags. De Vlaamse student Alb. Vallaeyts werd ernstig verwond. Desondanks ging het congres door en de namen der sprekers, P. Geyl, H. Borjonon, J. van de Wijer en A. Jacob, waarborgden lezingen van gehalte. De organisatoren Iserbyt en Vermeulen konden toch op een geslaagde bijeenkomst terugzien. Van de weeromstuit stond in het voorzichtige Nederland het volgende congres in Leiden volledig in het teken van de cultuur. Maar de politiek liet zich niet buitensluiten. In 1926 en '27 werd te Gent en te Wageningen druk gesproken over het Belgisch-Nederlands verdrag en de kanalenkwestie. P. Geyl en F.C. Gerretson behandelden deze problemen in hun lezingen. Een poging tot meer algemene informatie, zoals in 1927 over Nederlands-Indië, sloeg weinig aan.

In 1929 leek het, of ook in Nederland het politieke element op de congressen sterker zou worden. Het plan om het congres in Utrecht te houden ging niet door. De overheid vreesde België te beledigen. Toen het congres tenslotte toch te Amsterdam plaatsvond, aageerden de Sociaal-Demo-

cratische Arbeiderspartij en de Vredesbeweging heftig tegen het nationalisme, dat tot sociale verstarring en oorlog zou voeren.

In dit jaar (1929) kregen de congressen ook de nieuwe naam Dietsche Studentencongressen, die tot 1941 gehandhaafd bleef.

In de jaren dertig kwamen de algemene politieke vraagstukken ook de Dietse studentenbeweging binnen. In het DSV werden radicale, anti-democratische geluiden gehoord. Socialistisch georiënteerde figuren als H.G. van der Wielen en H. Bruggmans kregen minder invloed, terwijl naar het fascisme en nationaal-socialisme neigende lieden als W. Goedhuys hun positie versterkt zagen.

Het vinden van een gemeenschappelijke basis werd zo steeds moeilijker. Zeker heeft ook de compromisloze anti-België-politiek van het tijdschrift Vlaanderen hier splijtend gewerkt, evenals het toenemend politiek radicalisme in Vlaanderen zelf.

Dat de toestand ingewikkeld was, blijkt uit het feit dat enerzijds in 1932 P.H. Ritter Jr. het DSV verweet ingekapseld te zijn door de autoriteiten en dat men België spaarde, terwijl anderzijds Prof. Geyl in die jaren waarschuwde voor rechts extremisme. In 1933 nam het congres te Nijmegen nog een motie aan waarbij op de wezenseenheid van de Nederlandse natie, ongeacht haar staatkundige verscheurdheid, de nadruk gelegd werd en organisaties die zich nationaal noemden, maar uitgingen van de Nederlandse staat afgewezen werden. Hoewel dit duidelijk tegen het nationaal-socialisme gericht was, kon het toch gebeuren dat in 1934 op het congres te Gent A. Jacob een lezing hield met anti-Joodse tendensen en de naar het fascisme neigende R.F. Groeninx van Zoelen er ook een voordracht hield.

Het congres van 1935 ging niet door vanwege de devaluatie van de Belgische frank. Het werd te duur voor de Vlamingen om naar het ditmaal weer in Nederland geplande congres te reizen.

Leuven 1928.

De politieke problemen waren ondertussen groter geworden, zodat voorlopig geen congressen tot stand kwamen. Pas in 1939 werd in Amsterdam weer een congres gehouden. Het optreden van sprekers als T. Goedewaagen en Prof. J. de Vries uit Leiden wees toch wel op pro-Duitse en zelfs nationaal-socialistische invloed.

De Tweede Wereldoorlog maakte een einde aan de congressen en de contacten tussen Noord en Zuid. Wel werd in 1941 in Gent nog een Diets studentencongres gehouden ter ere van de vernederlandsing van de Gentse universiteit in 1931, maar daar was geen delegatie uit Nederland bij aanwezig.

Na de Tweede Wereldoorlog was hervatting van de contacten niet gemakkelijk. De V.B. werd in Nederland vrij algemeen met fascisme en nationaal-socialisme geïdentificeerd. Begrippen als volkstaal, gehechtheid aan de grond en de volkscultuur, stamverwantschap enz. hadden een geladen klank. Ook de stamverwantschap met Zuid-Afrika was niet voor ieder een natuurlijke zaak in verband met de Afrikaanse rassenpolitiek.

Maar, uitgaande van het feit dat politieke stamverwantschap geen punt van discussie meer kon zijn, waren er binnen het kader van de Benelux en de Europese samenwerking toch wel mogelijkheden om de nadruk te leggen op de culturele en taalkundige verbondenheid. De eerste schuchtere pogingen tot begrip voor elkaar en elkaars problemen en wel in het bijzonder voor de studentenproblemen vonden in 1947 plaats. In Gent werd het eerste Congres der Lage Landen gehouden. Er werd vooral over praktische zaken als gelijkschakeling van studieprogramma's en diploma's gesproken. In 1949 vond in Amsterdam een tweede congres plaats. De Nederlandse pers reageerde tamelijk negatief op dit congres dat gewijd was aan de Lage Landen bij de Zee. Het beeld van Vlaanderen werd nog sterk bepaald door het oorlogsgebeuren en de collaboratie die in bepaalde Vlaamse kringen had plaatsgevonden.

Er bleven echter contacten bestaan en in 1954 belegden de Nederlandse Studenten Raad (NSR) en de Vereniging van Vlaamse Studenten (VVS) opnieuw een congres. Het eerste Algemeen Nederlands Studentencongres werd te Leuven gehouden. Prof. Geyl, geen onbekende op de vooroorlogse congressen, hield er een rede over Nederlands-

Vlaamse Kultuurgemeenschap, historische achtergrond en hedendaagse problemen.

Op het tweede congres, in Amsterdam in 1955, sprak Prof. Gerretson, ook een van de oude strijders voor contact tussen Nederland en Vlaanderen. In dit jaar werd ook een speciale commissie uit de NSR en de VVS gevormd, de zogenaamde Eendrachtscommissie, die de betrekkingen tussen Nederland en Vlaanderen diende te behartigen, met name door middel van de studentencongressen. In de NSR zelf was weinig begrip en waardering voor de Eendrachtscommissie, waarin voornamelijk studenten uit Amsterdam en Nijmegen zitting hadden. In de beginperiode waren de studenten J. Schrakamp, E. Jurgens, H.J. Brinkman leidende figuren in de commissie uit Nederland, terwijl J. Flerackers en P. Maddens Vlaanderen vertegenwoordigden. Het lukte met steun van de Belgische en Nederlandse overheid de congressen gedurende een aantal jaren te doen plaats vinden.

Na het Gentse congres in 1956 vergaderde men in '57 in Nijmegen, waar de congresvoorzitter E. Jurgens in zijn openingsrede o.a. zei: „De Nederlanders beginnen hun angst te verliezen voor de politieke besmeurdheid van de oude organisaties van hun Vlaamse collegae en beginnen in de geest van de Europese samenwerking naar reële samenwerking te verlangen.”

Het congres zelf was gewijd aan problemen van de ruimtelijke ordening. Het volgende jaar werden te Brussel thema's als Zuid-Afrika en Student en technische samenleving behandeld. In Amsterdam was in '59 het congres gewijd aan Student en toneel. Het laatste congres werd in 1961 in Antwerpen gehouden. Nieuwe initiatieven zijn tot op heden uitgebleven.

Zoekend naar de oorzaken van dit falen zou men kunnen stellen dat de V.B. na 1945 nooit erg in trek is geweest bij de Nederlandse studenten. Voorzover er politieke betrokkenheid was (en is), lag dit meer in de belangstellings sfeer van mondiale samenwerking of van de linkse politieke organisaties.

Zeker heeft ook de in de jaren zestig opkomende democratisering aan de universiteiten en het verval van het traditionele studentenleven in de corpora en verenigingen de belangstelling voor de Vlaamse problematiek niet vergroot. Het heeft

Groningen 1931.

overigens niet betekend dat alle contacten met de Vlaamse studentengemeenschap verdwenen. Juist op het gebied van bijvoorbeeld de studentenvakbeweging bleven verbindingen tussen de Nederlandse en Vlaamse studentenorganisaties bestaan.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT:

Onder verantwoording van het Algemeen Nederlandsch Studentenverbond:

Ie congres, januari 1910 te Antwerpen; IIe congres, september 1910 te Leiden; IIIe congres, 1912 te Leuven; IVe congres, 1913 te Amsterdam; Ve congres, 1914 te Gent; VIe congres, 1920 te Leuven; VIIe congres, 1921 te Delft.

Onder verantwoording van het Dietsch Studentenverbond en Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond:

VIIIe congres, 1923 te Gent; IXe congres, 1924 te Leuven; Xe congres, 1925 te Leiden; XIe congres, 1926 te Gent; XIIe congres, 1927 te Wageningen; XIIIe congres, 1928 te Leuven; XIVe congres, 1929 te Amsterdam; XVe congres, 1930 te Gent; XVIe congres, 1931 te Groningen; XVIIe congres, 1932 te Leuven; XVIIIe congres, 1933 te Nijmegen; XIXe congres, 1934 te Gent; XXe congres, 1939 te Amsterdam; XXIe congres, 1941 te Gent. Deze congressen werden meestal in maart/april gehouden.

Na 1945 Congressen der Lage Landen:

Ie congres, maart 1947 te Gent; IIe congres, april 1949 te Amsterdam.

Algemeen Nederlandse Studentencongressen, sedert 1955 ook wel Eendrachtscongressen genoemd: Ie congres, februari 1954 te Leuven; IIe congres, februari 1955 te Amsterdam; IIIe congres, februari 1956 te Gent; IVe congres, februari 1957 te Nijmegen; Ve congres, februari 1958 te Brussel; VIe congres, december 1959 te Amsterdam; VIIe congres, februari 1961 te Antwerpen.

LITERATUUR: Verhandelingen of Verslagboeken van de congressen en artikelen over de congressen in, *Neerlandia*; *Dietsche Gedachte*; *Het Pennoen*; *Forum Academiale* en de plaatselijke universitaire bladen; - J. Vermeulen, *De Dietsche studentenbeweging*, in *Voor-1830-Na*, bundel opstellen uitgegeven in opdracht van de Dietsche Bond (1930); - H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, IV (1965); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969, tweede uitgave); - L. Buning, *De Vlaamse en Grootnederlandse studentencongressen*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 32, nr. 1 (1973, kol. 13-28); - L. Buning, *Drie Grootnederlandse studentencongressen (1912-1914)*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 32, nr. 2 (1973, kol. 75-98).